

Nr 242.

Ankom till riksdagens kansli den 19 november 1943 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

(1:a avd.)

DRIFTBUDGETEN.**Fjärde huvudtiteln.**

1:o) **Krigsmaterielverket: Anskaffande av viss utrustning för centrala ammunitionsförråd.** I propositionen nr 344 har Kungl. Maj:t (bilaga 2, punkt 1 sid. 7—9 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 oktober 1943) föreslagit riksdagen att till Krigsmaterielverket: Anskaffande av viss utrustning för centrala ammunitionsförråd å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 750,000 kronor.

För anordnande av centrala ammunitionsförråd har genom olika riksdagsbeslut anvisats ett belopp av sammanlagt 28,500,000 kronor.

Med förmälan att statens krigsmaterielnämnd med anlitande av de för uppförande av centralförråden anvisade medlen för en kostnad av omkring 440,000 kronor inköpt viss utrustning och vissa driftsinventarier till centralförråden föreslår departementschefen att medel anvisas för täckande av denna utgift. Vidare förordar departementschefen, att ytterligare 310,000 kronor ställas till förfogande för inköp av härutöver erforderliga inventarier. För ändamålet bör alltså under fjärde huvudtiteln upptagas ett anslag av 685,000 kronor, vilket belopp dock för bestridande av icke förutsebara kostnader ansetts böra höjas till 750,000 kronor.

Statens krigsmaterielnämnd har anmält behov av, bland annat, 265,000 kronor för speciella förrådslokaler samt 350,000 kronor för anordnande av lokaler för personalen för omklädnad, dusch och matlagning m. m. För bestridande av dessa kostnader, högst 615,000 kronor, synes departementschefen böra i första hand tagas i anspråk den besparing av omkring 475,000 kronor, som beräknas uppkomma å de medel för markförvärv, 1,000,000 kronor, som ingå i de hittills anvisade anslagen för anordnande av centrala ammunitionsförråd. Även för bestridande av den återstående delen av nämnda kostnader synes departementschefen ifrågavarande anslag lämna tillgång vid bifall till förslaget om överförande av kostnaderna för

lös utrustning m. m. till anslag å fjärde huvudtiteln. Särskilda medel för genomförande av byggnadsprogrammet behöva därför icke nu äskas. De byggnadsarbeten, som i det föregående avsetts, torde, framhåller departementschefen, därest riksdagen icke däremot riktar erinran, få bestridas med anlåtande av förutnämnda anslag å sammanlagt 28,500,000 kronor.

Utskottet.

För anskaffande av viss utrustning för centrala ammunitionsförråd har Kungl. Maj:t äskat ett anslag å löpande riksstat av 750,000 kronor. Utskottet tillstyrker den föreslagna medelsanvisningen. Jämväl departementschefens förslag om anordnande av vissa förrådslokaler m. m. tillstyrkes av utskottet, som icke har något att erinra mot att kostnaderna härför, 615,000 kronor, bestridas med anlåtande av det belopp å 28,500,000 kronor, som genom olika riksdagsbeslut anvisats till uppförande av centrala ammunitionsförråd.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Krigsmaterielverket: Anskaffande av viss utrustning för centrala ammunitionsförråd* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 750,000 kronor.

2:o) **Armén: Utrustning av krigssjukhus.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 2, sid. 10 och 11) att till Armén: Utrustning av krigssjukhus å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 1,240,000 kronor.

I skrivelse den 15 mars 1943 har *sjukvårdsstyrelsen* hemställt, att ett belopp av 1,143,000 kronor måtte ställas till förfogande till bestridande av kostnaderna för anskaffning av utrustning för nytillkomna krigssjukstugor, för komplettering av kirurgisk utrustning samt för anskaffning av viss reservutrustning. Härutöver erfordrades för prisstegring, frakt och oförutsedda utgifter m. m. ett belopp av 100,000 kronor. På grund härav hemställde sjukvårdsstyrelsen, att tillhopa 1,243,000 kronor måtte ställas till förfogande.

Departementschefen har tillstyrkt att för ändamålet anvisas ett till 1,240,000 kronor avrundat belopp och framhållit att i vad mån nämnda belopp bör bestridas inom den av 1942 års riksdag fastställda kostnadsramen synes få bliva beroende på ytterligare överbägande med hänsynstagande till kostnadernas samband med rådande försvarsberedskap.

Utskottet.

Utskottet tillstyrker, att medel i föreslagen omfattning nu anvisas för tillgodoseende av här ifrågavarande utrustningsbehov.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Armén: Utrustning av krigssjukhus* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 1,240,000 kronor.

3:o) **Armén: Inskrivnings- och färdkostnader.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen medgiva (punkt 3, sid. 11 och 12), att utgifter för anskaffning och prägling av identitetsbrickor må bestridas från det under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda förslagsanslaget Armén: Inskrivnings- och färdkostnader.

1942 års riksdag har till Anskaffning och prägling av identitetsbrickor anvisat ett anslag av 138,000 kronor.

Chefen för armén har nu hemställt, att för anskaffning och prägling av identitetsbrickor, bland annat, för vissa efterbesiktigade och nyinryckande värnpliktiga samt för hemvärnspersonal måtte ställas till förfogande ytterligare 49,000 kronor.

Departementschefen har funnit lämpligt, att nu ifrågasvarande kostnader liksom även de kostnader av motsvarande art, som framdeles kunna uppkomma, bestridas från arméns förslagsanslag till inskrivnings- och färdkostnader.

Då en ytterligare medelsanvisning för angivna ändamål synes erforderlig tillstyrker utskottet, att riksdagen lämnar det begärda medgivandet och hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen må medgiva, att utgifter för anskaffning och prägling av identitetsbrickor må bestridas från det under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda förslagsanslaget Armén: Inskrivnings- och färdkostnader.

4:o) **Armén: Ytterligare anskaffning av ammunition m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 4, sid. 12 och 13) att till Armén: Ytterligare anskaffning av ammunition m. m. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 52,500,000 kronor.

Arméförvaltningens tygdepartement har hemställt, bland annat, att för anskaffning av viss ammunition m. m. för beredskapsändamål ett belopp av 52,500,000 kronor måtte ställas till departementets förfogande. Av utredningen framgår, att detta belopp motsvarar kostnaderna för den anskaffning, som under budgetåret 1943/44 beräknas erforderlig, och att framdeles ytterligare anskaffning kan bli aktuell.

Utan att nu taga ställning till frågan huruvida anskaffning totalt bör ske i den omfattning den i ämnet verkställda utredningen utvisat vara erforderlig har *departementschefen* funnit sig böra föreslå, att för ändamålet för innevarande budgetår anvisas ett belopp av 52,500,000 kronor. En anskaffning inom ramen för detta belopp synes departementschefen nämligen under alla förhållanden böra komma till stånd. Frågan om fortsatt anskaffning bör framdeles efter förnyad framställning upptagas till bedömande.

För ändamålet ha medel beräknats under det i förskottsstaten för försvarsväsendet ingående anslaget till engångsutgifter. Departementschefen har

emellertid förordat, att särskilt anslag anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår och har utgått med hänsyn till de föreliggande omständigheterna från att anslaget icke medräknas inom den kostnadsram, som av 1942 års riksdag angivits för försvarsväsendets utbyggande under budgetåren 1942/47. På grund härav har anslaget icke ansetts böra uppföras med samma benämning som det anslag, vilket i femårsplanens kostnadsram är avsett för bestridande av kostnader av denna art.

Utskottet.

Då den ammunitionsanskaffning, varom här är fråga, ansetts vara ur krigsförsörjningssynpunkt nödvändig, finner sig utskottet böra tillstyrka den för ändamålet äskade medelsanvisningen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Armén: Ytterligare anskaffning av ammunition m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 52,500,000 kronor.

5:o) **Armén: Anskaffning av cyklar.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 5, sid. 13) att till *Armén: Anskaffning av cyklar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 2,550,000 kronor.

Arméförvaltningens tygdepartement har på uppdrag av chefen för armén gjort framställning om anvisande av 2,550,000 kronor för anskaffning av visst antal armécyklar m/42.

Departementschefen har erinrat, att i 1942 års försvarsbeslut förutsattes, att arméns behov av cyklar skulle i stor utsträckning tillgodoses genom rekvisition vid mobilisering. Då det, framhåller departementschefen, får anses vara av synnerlig vikt ur beredskapssynpunkt att tillgången till erforderligt antal för krigsbruk lämpliga cyklar är tryggad och en i ärendet verkställd utredning ger vid handen att den föreliggande bristen icke kan på annan väg på tillfredsställande sätt fyllas, har departementschefen ansett sig böra förorda, att det med framställningen avsedda antalet cyklar anskaffas genom nytillverkning. Kostnaderna härför böra enligt departementschefen icke belasta försvarsplanens kostnadsram.

Utskottet.

På av departementschefen anförda skäl finner sig utskottet böra tillstyrka, att nytillverkning sker av avsett antal cyklar och har icke något att erinra mot den för ändamålet äskade medelsanvisningen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Armén: Anskaffning av cyklar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 2,550,000 kronor.

6:o) **Armén: Uppförande av förrådslokaler för förvaring av blyackumulatorer. Armén: Förrådslokaler vid Stockholms luftvärnsregemente.** På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar (punkterna 6 och 7, sid. 14—16) hemställer utskottet,

att riksdagen må å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa

a) till *Armén: Uppförande av förrådslokaler för förvaring av blyackumulatorer* ett reservationsanslag av 110,000 kronor;

b) till *Armén: Förrådslokaler vid Stockholms luftvärnsregemente* ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

7:o) **Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen medgiva (punkt 8, sid. 16—22), att den i avlöningsstaten för anslaget till Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl. upptagna anslagsposten Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, må för budgetåret 1943/44 överskridas med högst 150,000 kronor.

Förevarande anslagspost är för innevarande budgetår uppförd med 523,592 kronor.

Av ärendet framgår att de medel, som innevarande budgetår under marinens anslag till avlöningar till aktiv personal m. fl. avses för undervisning av viss personal, icke förslå till åstadkommande av ett tillfredsställande utbildningsresultat. *Marinchefen* har därför inkommit med förnyade medelsanspråk och framhållit att dessa anspråk föranletts av att det icke varit möjligt att vid de ursprungliga medelsäskandena i alla avseenden bedöma i vilken utsträckning medel komme att erfordras. Det hade därför befunnits nödvändigt att revidera de tidigare beräkningarna rörande medelsbehovet. I enlighet härmed har behov av medel i följande utsträckning anmälts, nämligen *dels* 18,360 kronor till kompletteringskurser för elever utexaminerade från avkortad underofficersskola, *dels* 9,000 kronor till kompletterande korrespondenskurs för elever, som hösten 1944 komma att kommenderas till försvarets läroverk, *dels ock* 28,000 kronor till arvoden till timlärare i allmänbildande ämnen vid flottans underbefälsskolor, av vilket belopp 4,000 kronor belöpa på dylika arvoden under juli 1943. *Marinchefen* har tillika anmält, att härutöver ytterligare medel kunna komma att under innevarande budgetår erfordras för tillgodoseende av undervisningsbehovet.

Departementschefen har icke velat motsätta sig den ytterligare medelsanvisningen men ansett det vara möjligt att till 150,000 kronor begränsa det belopp, med vilket anslagsposten högst må överskridas. På ytterligare utredning synes departementschefen få bero, i vad mån kostnaderna böra bestridas inom försvarsplanens kostnadsram.

Genom beslut den 10 september 1943 har Kungl. Maj:t till bestridande av arvoden till timlärare i allmänbildande ämnen vid flottans underbefälsskolor anvisat 28,000 kronor från fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter.

Därvid har förutsatts att nyssnämnda anslag skall beredas ersättning härför. Det synes departementschefen få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrift om överförande till anslaget av ett belopp av 28,000 kronor från marinens avlöningsanslag.

Utskottet.

Med hänsyn till vad som i ärendet förekommit vill utskottet icke framställa någon erinran mot att här ifrågavarande anslagspost må överskridas inom ramen för ett belopp av 150,000 kronor. Departementschefens förslag om överförande av 28,000 kronor från marinens avlöningsanslag till fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter tillstyrkes av utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att den i avlöningsstaten för anslaget till Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl. upptagna anslagsposten Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, må för budgetåret 1943/44 överskridas med högst 150,000 kronor.

8:o) **Marinen: Anskaffning av avlusningsmateriel.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 9, sid. 22 och 23) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Marinen: Anskaffning av avlusningsmateriel* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 194,000 kronor.

9:o) **Marinen: Fartygsbyggnader för flottan.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 10, sid. 23—25) att bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela beslut om igångsättande av arbetena å i propositionen närmare angiven jagare.

Vid fastställandet för femårsperioden 1942/47 av kostnadsram för flottans fartygsbyggnader förutsattes, att en av de i programmet ingående större jagarna skulle påbörjas vid senare tidpunkt. På grund härav upptager kostnadsramen endast en del av kostnaderna för denna jagare. Marinförvaltningen har framhållit, att fördelar i ekonomiskt hänseende stå att ernå, om arbetena på denna jagare redan nu igångsätts. Sålunda kunna fördelaktigare priser vid materialbeställningar vara att påräkna.

Departementschefen har icke haft något att erinra mot att den jagare, varom här är fråga, redan nu kommer till utförande och att för ändamålet erforderliga beställningar utläggas. Jagaren bör dock icke byggas i snabbare takt än att de för densamma för femårsperioden 1942/47 till förfogande stående medlen förslå till bestridande av de under nämnda femårsperiod uppkommande verkliga utgifterna för ifrågavarande jagarbygge. Om byggnadsföretaget utföres vid Karlskrona örlogsvarv, vilket ur åtskilliga synpunkter synes fördelaktigt, torde, framhåller departementschefen, goda möjligheter föreligga att på lämpligt sätt avpassa byggnadstakten.

Utskottet har på i ärendet anförda skäl funnit sig böra tillstyrka bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela beslut rörande igångsättande av ifrågasvarande byggnadsföretag med rätt för Kungl. Maj:t att utlägga härför erforderliga beställningar.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela beslut om igångsättande av arbetena å en i planen för fartygsbyggnader för flottan under femårsperioden 1942/47 ingående större jagare.

10:o) **Marinen: Merkostnader för ombyggnad av kanonbåten Svensksund.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 11, sid. 25—29) att till Marinen: Merkostnader för ombyggnad av kanonbåten Svensksund å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 152,700 kronor.

I propositionen 1942: 249 (punkten 3) äskade Kungl. Maj:t å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 349,500 kronor för ombyggnad av kanonbåten Svensksund. Av propositionen framgår, att marinförvaltningen med anlitan av det för sjöförsvarets löpande utgifter avsedda förskottsanslaget låtit föranstalta om en genomgripande reparation och förändring av fartyget. Vid anmälan av propositionen framhöll departementschefen såsom anmärkningsvärt, att arbeten av den art och omfattning, varom vore fråga, av marinförvaltningen anbefallts utan att ärendet underställts Kungl. Maj:ts prövning och att till ämbetsverkets förfogande för löpande beredskapskostnader avsedda medel tagits i anspråk för utgifter av engångsnatur. För täckning av dessa utgifter förordade departementschefen, att förutnämnda anslag anvisades.

Det har nu visat sig, att de till marinförvaltningens förfogande för ändamålet ställda medlen å 349,500 kronor överskridits med 152,688 kronor 18 öre. Särskild granskning av marinförvaltningen genom av ämbetsverket utsedda besiktningsmän och av krisrevisionen synes ha givit vid handen, att anslagsöverskridandet är att tillskriva förhållanden, över vilka vederbörande myndigheter till större delen icke kunnat råda. Med hänsyn härtill har departementschefen icke velat motsätta sig ytterligare medelsanvisning för ändamålet men velat i anknytning till ett av krisrevisionen i ärendet avgivet yttrande uttala, att arbetena knappast varit av så brådskande natur, att fasta anbud icke kunnat avvaktas före arbetenas igångsättande.

Departementschefen har ansett, att det nu äskade beloppet icke bör inräknas inom den för marinen för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen.

Såsom av ärendet framgår hava de till marinförvaltningen för ombyggnad av kanonbåten Svensksund ställda medlen väsentligt överskridits. Förhållandena vid arbetenas utförande synas icke hava varit fullt tillfredsställande. Utskottet, som förutsätter att marinförvaltningen kommer att vid nu pågående

Utskottet.

och blivande arbeten beakta vad i ärendet förekommit, vill icke motsätta sig den begärda ytterligare medelsanvisningen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Marinen: Merkostnader för ombyggnad av kanonbåten Svensksund* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 152,700 kronor.

11:o) **Marinen: Bärgningsmateriel för ubåtar.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 12, sid. 30—33) att till *Marinen: Bärgningsmateriel för ubåtar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 108,000 kronor.

Under de senaste budgetåren hava för anskaffning av bärgnings- och dykerimateriel för marinen anvisats sammanlagt 1,356,500 kronor.

Marinförvaltningen har nu hemställt, att ytterligare tillhopa 118,170 kronor måtte ställas till förfogande, fördelade sig med 40,000 kronor på övningstank i Karlskrona, 68,170 kronor på reparation och ombyggnad av marinens bärgningsfartyg *Belos* och 10,000 kronor på förhållningsspel till sistnämnda fartyg.

Beloppet å 10,000 kronor synes *departementschefen* böra bestridas från det å fjärde huvudtiteln uppförda anslaget till underhåll av flottans fartyg. De övriga kostnaderna — i avrundat tal 108,000 kronor — har departementschefen ansett böra bestridas från ett för ändamålet anvisat anslag, vilket bör uppföras å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Sistnämnda kostnader synas departementschefen i motsats till beloppet å 10,000 kronor icke vara att hänföra till sådana utgifter, som skola bestridas inom den för marinen för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen.

Utskottet.

Den för bärgningsmateriel för ubåtar äskade medelsanvisningen tillstyrkes av utskottet, som alltså hemställer,

att riksdagen må till *Marinen: Bärgningsmateriel för ubåtar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 108,000 kronor.

12:o) **Marinen: Ytterligare medel till visst luftvärnsändamål.** Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 13, sid. 33 och 34), vilket är föranlett av pridfördyring, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Marinen: Ytterligare medel till visst luftvärnsändamål* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 51,000 kronor.

13:o) **Flygvapnet: Vissa luftskyddsåtgärder m. m. vid andra eskaderstaben och västra flygbasområdesstaben i Göteborg.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen

(punkt 14, sid. 34—36) att till Flygvapnet: Vissa luftskyddsåtgärder m. m. vid andra eskaderstaben och västra flygbasområdesstaben i Göteborg å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 48,000 kronor.

Såsom framgår av propositionen 1942:210 framhöll försvarsutredningen, att andra eskaderstaben och västra flygbasområdesstaben vid förläggning till Göteborg syntes kunna erhålla erforderliga tjänstelokaler i riksbanken tillhörig fastighet därstädes.

Med förmålan att vissa inrednings- m. fl. arbeten, huvudsakligen avseende luftskyddsåtgärder utförts eller vore under utförande för de båda staberna för en kostnad av 48,000 kronor har *flygförvaltningen* hemställt om anvisande av medel härför.

Departementschefen har framhållit, att flygförvaltningen icke ägt befogenhet att utan särskilt av Kungl. Maj:t lämnat tillstånd utföra avsedda arbeten i riksbankens fastighet i Göteborg. Att så skett har syntts departementschefen vara i hög grad anmärkningsvärt. I frågans nuvarande läge har departementschefen ej velat motsätta sig anvisande av medel, 48,000 kronor, för bestridande av kostnaderna i fråga. Dessa kostnader böra enligt departementschefen falla inom den enligt femårsplanen för flygvapnets byggnadsarbeten beräknade kostnadsramen.

Då förenämnda av flygförvaltningen vidtagna luftskyddsåtgärder m. m. synas hava varit oundgängligen erforderliga, har utskottet, som genom besök å platsen tagit närmare del av byggnadsarbetena i fråga, funnit sig böra tillstyrka den av Kungl. Maj:t för ändamålet äskade medelsanvisningen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Flygvapnet: Vissa luftskyddsåtgärder m. m. vid andra eskaderstaben och västra flygbasområdesstaben i Göteborg* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 48,000 kronor.

14:o) **Flygvapnet: Bidrag till Kalmar stad för omläggning av Törnebybäcken.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 15, sid. 36—39) att till Flygvapnet: Bidrag till Kalmar stad för omläggning av Törnebybäcken å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av 32,000 kronor.

För ordnande av förlägningsfrågan för Kalmar flygflottilj hade Kalmar stad förbundit sig, bland annat, att mot ersättning av självkostnaden, dock med högst 148,400 kronor, omlägga en inom området befintlig bäck, Törnebybäcken.

Det har nu visat sig att kostnaderna för arbetets utförande överstigit det belopp, som ursprungligen beräknats härför. Kalmar stad har därför hemställt, att staden måtte utbekomma ytterligare ersättning av statsmedel med 65,412 kronor 58 öre.

Utskottet.

Departementschefen har funnit, att Kalmar stad knappast kan resa några rättsligt grundade krav mot kronan rörande ersättning för ifrågavarande merkostnader. Med hänsyn bland annat till de ekonomiska uppoffringar, som staden enligt det ingångna avtalet gjort i samband med Kalmar flygflottiljs förläggning till staden, synes det dock departementschefen skäligt, att staden erhåller viss gottgörelse för ifrågavarande merkostnader. Då staden emellertid torde ha haft icke obetydliga fördelar ur social synpunkt genom arbetenas utförande, synes departementschefen gottgörelsen skäligen böra begränsas till 32,000 kronor. Nämnda belopp anser departementschefen icke böra inräknas i försvarsplanens kostnadsram.

Utskottet. Liksom departementschefen anser utskottet skäligt, att Kalmar stad erhåller någon ersättning för de merkostnader, som uppkommit vid omläggningen av Törnebybäcken. Mot det av departementschefen i sådant avseende föreslagna beloppet, vilket förordats av flygförvaltningen samt av vederbörande vägingenjör, synes icke vara något att erinra.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Flygvapnet: Bidrag till Kalmar stad för omläggning av Törnebybäcken* & tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av 32,000 kronor.

15:o) **Chiffreringsapparater.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 16, sid. 40) och med förmälan, att det begärda anslaget är avsett att tillgodose ett genom försvarsorganisationens utbyggnad ökat behov av här ifrågavarande apparater, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Chiffreringsapparater* & tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 38,000 kronor.

KAPITALBUDGETEN.

Försvarsväsendets fastighetsfond.

Arméförvaltningens delfond.

16:o) **Vissa byggnadsarbeten m. m.** I propositionen nr 344 har Kungl. Maj:t (bilaga 12, punkt 1, sid. 121—129 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 oktober 1943) föreslagit riksdagen medgiva, att de under a., b., c., d. och e. i berörda statsrådsprotokoll angivna arbetena må komma till utförande med anlitan av det för budgetåret 1943/44 för armén anvisade investeringsanslaget av 24,000,000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m.

Förevarande anslag är för innevarande budgetår uppfört med 24,000,000 kronor. Anslaget har beräknats såsom s. k. kvotanslag, d. v. s. uppförts med

omkring en fjärdedel av det belopp, som för byggnadsarbeten för armén återstår att anvisa för budgetåren 1943/47, med rätt för Kungl. Maj:t att överskrida detsamma inom den av riksdagen fastställda kostnadsramen samt för mötande av prisstegringar. Nämnade kostnadsram inrymmer viss marginal för nya kapitalinvesteringar. Förevarande anslag får dock av Kungl. Maj:t tagas i anspråk för sådana investeringar först efter av riksdagen lämnat medgivande.

Under denna punkt har departementschefen upptagit uppkomna frågor om anslagets disposition för sådana nya ändamål.

a. Ny vaktmästarbostad vid försvarsväsendets kemiska anstalt m. m. Det har ansetts erforderligt, att en utökning av utrymmena vid försvarsväsendets kemiska anstalt kommer till stånd. I sådant syfte föreslås, att den i anstalten inrymda lägenhet, som disponeras av vaktmästaren, tages i anspråk för laboratorier och verkstäder samt att en ny vaktmästarbostad uppföres. Kostnaderna beräknas till 40,000 kronor, vari inräknats medel för erforderliga omändringsarbeten. Detta belopp har synts departementschefen böra falla inom försvarsplanens kostnadsram.

b. Anläggande av pumpverk och tryckledning vid Skaraborgs pansarregemente. Arméförvaltningens fortifikationsstyrelse har meddelat, att vid förutvarande Skaraborgs regemente, numera Skaraborgs pansarregemente, i Skövde finnes uppfört ett reningsverk, färdigbyggt år 1915, för rening av spillvatten från regementet. Sedan reningsverket byggdes, hade spillvattenmängden avsevärt ökats, bland annat genom anslutning av 95 vattenklosetter. Dessa förhållanden hade medfört, att verkets kapacitet numera blivit otillräcklig och reningsförmågan obetydlig. Åtgärder måste alltså vidtagas till skydd mot förorening av den bäck, vari vattnet utsläpptes. Detta kunde ske enligt följande alternativ:

1. genom modernisering och utvidgning av nuvarande reningsverket,
2. genom uppförande av nytt reningsverk och
3. genom anslutning till ett av Skövde stad planerat reningsverk.

Departementschefen har i likhet med fortifikationsstyrelsen funnit alternativet 3, varigenom anslutning sker till stadens reningsverk, vara för kronan mest fördelaktigt. Härför är ett belopp av (92,000 + 54,000 =) 146,000 kronor erforderligt.

Beloppet 92,000 kronor, som avser anläggningskostnader, har synts departementschefen böra — inom ramen för den i samband med 1942 års försvarsbeslut angivna kostnadsramen för byggnadsföretag för armén — bestridas från förenämnda anslag till Vissa byggnadsarbeten m. m.

Beloppet 54,000 kronor avser ersättning till staden för den ökning av stadens kostnader för anläggning och drift m. m. av dess reningsverk, som uppkommer vid anslutning av regementets avloppssystem. Departementschefen har framhållit, att det icke nu kan avgöras, huruvida denna ersättning bör erläggas såsom kapitaliserad engångsersättning eller i form av årligt bidrag. Det har synts departementschefen lämpligast, att denna kostnad — oavsett på vad sätt ersättningen erlägges — bestrides från den under arméförvalt-

ningens delfond uppförda anslagsposten till hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden. Därest riksdagen intet har att häremot erinra, torde, framhåller departementschefen, Kungl. Maj:t böra i sinom tid lämna medgivande härtill.

c. Centraluppvärmningsanläggning vid Svea trängkår. *Arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* har meddelat, att gymnastikbyggnaden vid Svea trängkår skadats genom eldsvåda. För reparation av skadorna erfordras 46,000 kronor. I samband med reparationerna ansåg styrelsen, att det för undvikande av framtida risker för eldsvåda vore fördelaktigt att i byggnaden införa centraluppvärmning. Denna kunde installeras för 13,000 kronor.

Departementschefen har intet haft att erinra mot fortifikationsstyrelsens förslag och de till grund för detsamma liggande kostnadsberäkningarna. För ändamålet synes sålunda för budgetåret 1943/44 ett belopp av 59,000 kronor böra ställas till förfogande. Enär införandet av centraluppvärmning i byggnaden lärer vara ett arbete av beskaffenhet att böra bestridas inom den i 1942 års försvarsbeslut fastställda kostnadsramen för arméns byggnader, bör enligt departementschefen det därför beräknade beloppet, 13,000 kronor, utgå av förenämnda investeringsanslag av 24,000,000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m., medan det i övrigt erforderliga beloppet, 46,000 kronor, bör anvisas såsom ett särskilt investeringsanslag å tilläggsstat till riksstaten för samma budgetår. Till sistnämnda medelsanvisning återkommer departementschefen under en efterföljande punkt.

d. Förvärv av viss fastighet. *Arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* har hemställt om anvisande av medel för inköp av viss fastighet, som ingår i ett större område, avsett att utnyttjas såsom förrådsområde för fältdepåer. Fastigheten kommer att även i fredstid utnyttjas för förläggning av mobiliseringsförråd. Köpeskillingen har beräknats till 21,000 kronor, av vilket belopp 1,550 kronor anses belöpa på marken och 19,450 kronor på byggnaderna.

e. Serviceverkstad vid Stockholms luftvärnsregemente. Med hänsyn till rådande brist å serviceverkstäder för motorfordon m. m. vid ifrågavarande regemente föreslås iordningställande av tre serviceplatser för enklaste slag av underhållsarbete samt en smörj- och tre tvättplatser. Kostnaderna hava beräknats till 36,000 kronor.

Utskottet.

Departementschefen har under förevarande punkt anmält vissa medelsbehov, vilka föreslagits böra tillgodoses genom anlåtande av det för innevarande budgetår för armén anvisade investeringsanslaget av 24,000,000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m. Utskottet har vid prövning av ifrågavarande medelsbehov funnit sig kunna tillstyrka, att desamma tillgodoses i enlighet med departementschefens förslag. Utskottet tillstyrker vidare, att förenämnda anslag må tagas i anspråk för dessa nya kapitalinvesteringar.

Det för reparation av uppkomna skador å gymnastikbyggnaden vid Svea trängkår erforderliga beloppet av 46,000 kronor, mot vilket icke torde vara

något att erinra, synes såsom departementschefen föreslagit böra anvisas såsom ett särskilt investeringsanslag å tilläggsstat till löpande riksstat. Utskottet kommer beträffande detta anslag att göra särskild hemställan under en efterföljande punkt.

Med avseende å nu förevarande punkt hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att de i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 oktober 1943 angivna arbetena må komma till utförande med anlåtande av det för budgetåret 1943/44 för armén anvisade investeringsanslaget av 24,000,000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m.

17:o) **Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 2, sid. 129—131) att till Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 700,000 kronor.

Hos byggnadsstyrelsen har *marinförvaltningen* — med förmälan att de för ämbetsverket avsedda skyddsrummen icke vore tillräckliga — hemställt, att styrelsen måtte vidtaga åtgärder för utvidgning av skyddsrummen. I samband härmed har marinförvaltningen hemställt, att visst redan färdigställt skyddsrum måtte inredas till arbetsplatser samt att en reservutgång måtte få iordningställas för användning såsom skyddsrum.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 15 juni 1943 meddelat, att reservutgången på grund av sin beskaffenhet icke kunde användas till skyddsrum, men styrelsen hade intet att erinra emot att förenämnda skyddsrum inreddes till arbetsplatser. Kostnaden härför beräknades till 15,000 kronor. Beträffande huvudfrågan, nämligen anordnande av ytterligare skyddsrum, har styrelsen framhållit, att krav även framkommit på bombsäkra skyddsrum för den i samband med den fortsatta utbyggnaden av marinens ämbetsbyggnad planerade byggnaden för försvarsstabens fotoanstalt. Även för den fortsatta utbyggnaden av de militära administrationsbyggnaderna på Fågelbacken samt för den där avsedda byggnaden för krigsarkivet komme att erfordras ytterligare skyddsrumsanläggningar. Ur såväl teknisk som ekonomisk synpunkt syntes det vara riktigast att redan nu utspränga de skyddsrum, som sålunda ytterligare behövdes för hela detta byggnadskomplex, innan den fortsatta utbyggnaden av ämbetsbyggnaderna och uppförandet av krigsarkivet igångsattes. Kostnaden för utsprängning av samtliga avsedda skyddsrum, inräknat två reservutgångar och erforderliga förstärkningsarbeten, hade styrelsen beräknat till i runt tal 700,000 kronor.

Det har syntes *departementschefen* lämpligt, att ytterligare skyddsrum redan nu anordnas för de militära institutioner, som avsetts skola förläggas till byggnadskomplexet på Ladugårdsgärde. Behovet av skyddsrum synes departementschefen dock tarva ytterligare övervägande. Sålunda har byggnadsstyrelsen räknat med bombskyddade utrymmen även för försvarsstabens fotoanstalt, beträffande vars förläggande till Ladugårdsgärde ståndpunkt

ännu icke ens preliminärt tagits. Det synes även tveksamt, om tillgängligt berg medger utsprängning av skyddstunnlar i den omfattning som byggnadsstyrelsen förutsatt.

Å andra sidan är det, framhåller departementschefen, med hänsyn till de förestående byggnadsarbetena angeläget, att sprängningsarbetena snarast påbörjas. Departementschefen har därför föreslagit, att av riksdagen utverkas medelsanvisning i anslutning till byggnadsstyrelsens förslag för utsprängning av nya skyddstunnlar och att arbetena så snart ske kan påbörjas men att de anvisade medlen av Kungl. Maj:t ställas till förfogande endast i den utsträckning som vid närmare utredning rörande behovet av skyddsrum och möjligheterna att tillgodose detta behov finnes påkallad. Åt byggnadsstyrelsen har uppdragits att skyndsamt utföra sådan utredning i samråd med vederbörande militära myndigheter.

Det belopp av 15,000 kronor, som av byggnadsstyrelsen äskats för inredning av visst skyddsrum till arbetslokaler, synes departementschefen böra bestridas inom ramen av det anslag av 700,000 kronor, som enligt vad nyss anförts bör anvisas.

I vad mån de nu förevarande kostnaderna för anordnande av skyddstunnlar böra inrymmas inom ramen för 1942 års försvarsplan kan, framhåller departementschefen, icke nu avgöras utan bör bli föremål för ytterligare övervägande.

Utskottet.

Då det med hänsyn till de tilltänkta byggnadsarbetena å Ladugårdsgärde befunnits angeläget, att arbetet med utsprängning av nya skyddsrum snarast igångsättes, har utskottet funnit sig böra tillstyrka den föreslagna medelsanvisningen. Anslaget bör av Kungl. Maj:t ställas till förfogande endast i den utsträckning, som vid närmare utredning rörande behovet av skyddsrum och möjligheterna att tillgodose detta behov finnes påkallad. Utskottet förutsätter, att vid sprängningsarbetenas utförande hänsyn toges till de alltmer stegrade kraven på skyddsrummens bombsäkerhet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 700,000 kronor.

18:o) **Täckning av utgifter för vissa byggnadsarbeten.** Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 3, sid. 131 och 132), som avser täckning av förskottsvis bestridda utgifter för byggnadsarbeten i samband med överflyttande av viss maskinanläggning till fullträffsäkert skyddsutrymme, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Täckning av utgifter för vissa byggnadsarbeten* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 5,500 kronor.

19:o) **Ombyggnad av gymnastikbyggnad vid Svea trängkår.** Under hänvisning till vad utskottet ovan under punkt 16:o) anført får utskottet i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 4, sid. 132) hemställa,

att riksdagen må till *Ombyggnad av gymnastikbyggnad vid Svea trängkår* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 46,000 kronor.

20:o) **Mark för ammunitionsfabriken i Karlstad.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 5, sid. 132—136) att till Mark för ammunitionsfabriken i Karlstad å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 28,500 kronor.

1939 års riksdag beslöt att i stället för den i Stockholm belägna ammunitionsfabriken en ny dylik fabrik skulle uppföras i Karlstad. Genom brev den 28 juni 1941 bemyndigade Kungl. Maj:t arméförvaltningens fortifikationsstyrelse att inköpa fyra intill den nya fabriken gränsande fastigheter. Till grund för nämnda beslut av den 28 juni 1941 låg en önskan att i möjligaste mån tillmötesgå villaägarna, för vilka ammunitionsfabrikens tillkomst otvivelaktigt inneburit visst ekonomiskt avbräck. För kronans vidkommande var det därjämte ett önskemål — ehuru icke ett oavvisligt behov — att förvärva marken, vilken i händelse av ammunitionsfabrikens utbyggnad till full kapacitet syntes böra ingå i säkerhetsområdet kring fabriken. En förutsättning för förvärvet var emellertid, att kronan erbjödes någorlunda fördelaktiga villkor. Med hänsyn därtill inskränktes köpet att omfatta fyra fastigheter, vilka kunde förvärfvas för avsevärt lägre belopp än uppskattningsvärdena.

Arméförvaltningens fortifikationsstyrelse har nu underställt frågan om förvärv av vissa återstående fastigheter Kungl. Maj:ts prövning, vilka fastigheter med hänsyn till begärda köpeskillingar icke tidigare ansetts böra inköpas. Av styrelsens skrivelse framgår, att ägarna av två av ifrågavarande fastigheter sänkt sina anbud så att dessa i stort sett sägas vara jämförbara med de tidigare godtagna beloppen. På grund härav och med erinran att sedan 1943 års riksdag i princip godkänt det i propositionen nr 163 framlagda byggnadsprogrammet för fabriken, en skjutplats kommer att anordnas omedelbart söder om ifrågavarande stadsägor, varför dessas införlivande med ammunitionsfabrikens område vore önskvärt ur flera synpunkter, tillstyrker departementschefen, att nämnda två stadsägor inköpas för 3,600 kronor respektive 4,500 kronor. Vidare har departementschefen tillstyrkt, att ett Karlstads stad tillhörigt område om cirka 6.07 hektar, vilket gränsar till ammunitionsfabriken, förvärfvas för kronans räkning jämte å området befintliga byggnader. Försäljningspriset härför utgör 20,000 kronor. Den sammanlagda kostnaden skulle således bliva (3,600 + 4,500 + 20,000 =) 28,100 kronor, vartill borde läggas ett belopp av 400 kronor för diverse kostnader i samband med förvärvet.

Departementschefen har föreslagit, att medel anvisas för inköp av vissa markområden för införlivande med det för ammunitionsfabriken i Karlstad avsedda området. Utskottet, som avlagt besök på platsen, har vid prövning av ärendet funnit sig kunna tillstyrka de av departementschefen förordade markförvärven och har icke funnit anledning till erinran mot köpeskillingsbeloppen.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Mark för ammunitionsfabriken i Karlstad* & tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 28,500 kronor.

21:o) **Skjutplats för Hallands regemente m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 6, sid. 136—141) att till Skjutplats för Hallands regemente m. m. & tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 70,000 kronor.

I propositionen 1942:322 beräknades ett belopp av 43,000 kronor för förvärv av skjutplats för Göteborgs luftvärnsskår. Beloppet avsågs för inköp av ett av militära myndigheter förordat område vid Morups tånge, 10 mil söder om Göteborg.

Sedan riksdagen (skrivelse nr 409) lämnat förslaget utan erinran samt anvisat medel för ändamålet, uppdrog Kungl. Maj:t den 30 juni 1942 åt arméförvaltningens fortifikationsstyrelse att inkomma med dispositionsförslag.

I skrivelse den 7 april 1943 har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* anmält, att, sedan framställningar gjorts av ordföranden i vetenskapsakademiens naturskyddskommitté och av Hallands naturskyddsförening om övervägande av möjligheterna att med hänsyn till det sällspport rika fågellivet vid Morups tånge förlägga den planerade skjutplatsen till annan ur naturskyddssynpunkt mindre värdefull plats, förnyade undersökningar givit vid handen, att en lämplig skjutplats stode att finna vid Ringenäs, 10 kilometer nordväst Halmstad. Platsen vore ur luftvärnsskjutningssynpunkt likvärdig med och ur markskjutningssynpunkt avgjort överlägsen Morups tånge och kunde genom sin belägenhet ungefär mitt emellan Göteborg och Malmö utnyttjas som skjutplats även för Skånska luftvärnsskåren, som bland annat saknade användbar markskjutbana. Skjutplatsen kunde därjämte användas för Hallands regementes luftvärns- och pansarvärnsskjutningar. För förvärv av det föreslagna området beräknades, enligt i skrivelsen lämnade detaljuppgifter, ett belopp av 67,000 kronor vara erforderligt.

Sedan Kungl. Maj:t i anledning av vad sålunda förekommit den 21 april 1943 uppdragit åt arméförvaltningens fortifikationsstyrelse att med vederbörande markägare förhandla om och, därest för kronan antagbar överenskommelse kunde träffas, med förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande träffa avtal rörande förvärv av ifrågavarande område, har styrelsen den 26 maj 1943 inkommit med skrivelse i ärendet jämte upprättat preliminärt köpekontrakt. I denna skrivelse beräknade styrelsen kostnaderna för genomförandet av markförvärvet vid Ringenäs till 69,800 kronor enligt i skrivelsen uppgiven specifikation eller i runt tal 70,000 kronor mot förut beräknade 67,000 kronor.

Med anledning av att jämväl från flygvapnets sida framkommit önskemål rörande disposition av skjutplatsen vid Ringenäs uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 1 juni 1943 åt överbefälhavaren att avgiva utlåtande angående områdets utnyttjande.

I skrivelse den 3 september 1943 har *överbefälhavaren* hemställt, att Ringenäsområdet snarast måtte förvärfvas för försvarsväsendets räkning såsom skjutplats för Hallands regemente med skyldighet för regementet att ställa platsen till förfogande för Göteborgs luftvärnsskår och Skånska luftvärnsskåren intill den 1 maj 1945 och därefter till förfogande för Hallands flygflottilj. Från nämnda tidpunkt borde med hänsyn till flygsäkerheten vid Hallands flygflottilj luftvärnsskjutningar icke förekomma vid Ringenäs.

Departementschefen har, efter att hava lämnat en redogörelse för vad som framkommit vid den fortsatta utredningen i ärendet, anfört, bland annat, följande.

För egen del finner jag det utrett, att Ringenäsområdet väl lämpar sig till skjutplats för luftvärn och infanteri samt till skjut- och bombfällningsplats för flygvapnet. Då därjämte intrång på odlad mark och enskild egenom sker i förhållandevis ringa utsträckning, anser jag mig böra medverka till att området förvärfvas för försvarsväsendets räkning. Med hänsyn till behovet av ytterligare skjutterräng för Hallands regemente och till platsens belägenhet nära regementet och Hallands flygflottilj synes det naturligt, att området ställes till Hallands regementes förfogande att disponeras gemensamt av regementet och flottiljen. Beträffande områdets begränsning och kostnaderna för förvärfvet finner jag icke anledning till erinran mot vad arméförvaltningens fortifikationsstyrelse i sådant avseende anfört. Det preliminärt träffade avtalet, vilket enligt numera träffad överenskommelse skall av Kungl. Maj:t och kronan antagas före den 15 november 1943, synes sålunda böra godkännas och kostnaderna i sin helhet beräknas till 70,000 kronor.

I enlighet med vad *överbefälhavaren* i ämnet anfört torde luftvärnets skjutningar tills vidare kunna förläggas till Ringenäs i avvaktan på att undersökningarna angående annan lämplig plats för luftvärnsskjutningar slutföras. Dessa undersökningar böra bedrivas med all skyndsamhet, därvid särskilt bör beaktas önskvärdheten av att kostnaderna för förvärfvet icke skola överskrida det för ändamålet redan anvisade beloppet. Dispositionen av detta belopp bör bliva beroende av det resultat, vartill undersökningarna leda.

Utskottet, som funnit det vara anmärkningsvärt, att det tidigare förslaget om förvärfv av området vid Morups tånge till skjutplats för Göteborgs luftvärnsskår varit så ofullständigt utrett vid förslaget framläggande för riksdagen, har likväl funnit sig böra tillstyrka, att det nu föreslagna området vid Ringenäs förvärfvas för försvarsväsendets räkning att disponeras på sätt departementschefen föreslagit.

Utskottet.

Mot det för ändamålet äskade beloppet har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må till *Skjutplats för Hallands regemente m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 70,000 kronor.

Marinförvaltningens delfond.

22:o) **Modernisering av Stockholms örlogsvarv.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 7, sid. 141—143) att dels till Modernisering av Stockholms örlogsvarv å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 76,000 kronor, dels ock medgiva, att för utförande av de av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivna arbetena må härutöver disponeras ett belopp av 20,000 kronor av det å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 till Modernisering av Stockholms örlogsvarv anvisade reservationsanslaget av 80,000 kronor.

Genom beslut den 8 december 1939 medgav Kungl. Maj:t att vissa närmare angivna nybyggnadsarbeten och materialanskaffningar för örlogsvarven i Karlskrona och Stockholm finge verkställas för ett belopp av högst 1,475,000 kronor, vilket belopp ställdes till marinförvaltningens förfogande för ändamålet. I beloppet ingick bland annat en post å 250,000 kronor för omläggning av den elektriska distributionsanläggningen vid Stockholms örlogsvarv ävensom för anordnande därstädes av ny kraftcentral i bombskyddat berggrum.

I skrivelse den 12 maj 1943 har *marinförvaltningen* anmält, att ifrågasvarande arbeten komme att draga väsentligt större kostnader än som beräknats. Kostnadsökningen ägde samband med stegrade materiel- och arbetskostnader samt med att sprängningsarbetena för kraftcentralen blivit dyrare än beräknat. Merkostnaderna beräknades till 96,000 kronor. För bestridande av dessa merkostnader kunde emellertid tagas i anspråk ett belopp av 20,000 kronor av det anslag å 80,000 kronor, som å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisats för anordnande av en laddningsstation för undervattensbåtar vid Stockholms örlogsvarv, enär en station med mindre kapacitet än den ursprungligen beräknade visat sig tillfyllest och kostnaderna för denna mindre station kunnat begränsas till 60,000 kronor.

Departementschefen har med hänsyn till omständigheterna i ärendet funnit sig böra tillstyrka marinförvaltningens förslag om att ytterligare 96,000 kronor måtte anvisas för de ifrågasvarande arbetenas slutförande att utgå med 20,000 kronor av de ovannämnda inbesparade medlen medan resterande 76,000 kronor syntes böra utgå över riksstaten. Då kostnaderna för arbetena ifråga hänföra sig till prisstegringar och dylikt samt till äldre byggnadsföretag har departementschefen funnit desamma icke böra inräknas inom den kostnadsram, som av 1942 års riksdag angivits för försvarsväsendets utbyggande under femårsperioden 1942/47.

Utskottet.

Utskottet har i likhet med departementschefen funnit erforderligt, att ytterligare 96,000 kronor ställas till marinförvaltningens förfogande för slutförande av arbetena med omläggningen av det elektriska distributionsnätet vid Stockholms örlogsstation och för anordnande av bombskyddad kraftcentral därstädes. Mot departementschefens förslag beträffande sättet för bestridandet av den ifrågasvarande medelsanvisningen har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må

a) till *Modernisering av Stockholms örlogsvarv* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 76,000 kronor;

b) medgiva, att för utförande av de av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 oktober 1943 angivna arbetena må härutöver disponeras ett belopp av 20,000 kronor av det å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 till *Modernisering av Stockholms örlogsvarv* anvisade reservationsanslaget av 80,000 kronor.

23:o) **Nybyggnader för sjökrigsskolan.** Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag (punkt 8, sid. 143—146), vilket avser medgivande att vid sjökrigsskolan i Näsby utföra vissa mindre återstående byggnadsarbeten med utnyttjande av besparingar å medel, som beräknats för täckande av prisstegringar men som kunnat inbesparas, hemställer,

att riksdagen må medgiva, att befintlig behållning å för nybyggnader för sjökrigsskolan anvisade medel må disponeras i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 oktober 1943 angivits.

24:o) **Vissa byggnads- och anläggningsarbeten invid Karlskrona.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 9, sid. 146—150) att till Vissa byggnads- och anläggningsarbeten invid Karlskrona å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 250,000 kronor.

Med anledning av propositionen 1940 U: 73 angående vissa byggnadsarbeten vid försvarsväsendet anvisade riksdagen såsom kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond därav, å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 reservationsanslag å tillhoppa 2,225,000 kronor för uppförande av dels förråd för artilleri- och fortifikationsmateriel vid kustfästningarna och för intendentur- och sjukvårdsmateriel vid marinen, dels ock garagebyggnader m. m. vid kustfästningarna.

Invid Karlskrona har uppförts huvuddelen av de förrådsbyggnader och garage, som avsågos för Blekinge kustartilleriförsvaret och Sydkustens marindistrikt.

I skrivelse den 20 februari 1943 har *marinförvaltningen* anmält behov av medel för utbyggnad av vägar och stängsel m. m. vid förrådsbyggnaderna enligt följande sammanställning:

1. värmestugor för förrådspersonal, 3 stycken	kronor	15,000
2. vaktlokal	»	20,000
3. tillsynsmannabostad	»	35,000

4. anordningar för elektrisk anläggning och kraftförsörjning	kronor	40,000
5. brunnar för friskvatten	»	15,000
6. vägar och stängsel	»	90,000
7. maskeringsåtgärder	»	25,000

Härtill komme för oförutsedda utgifter ytterligare 25,000 kronor, varför det äskade beloppet uppginge till 265,000 kronor.

1940 års militära byggnadsutredning har i utlåtande den 27 april 1943 ansett medelsbehovet kunna begränsas till 131,000 kronor genom att väsentligt beskära byggnadsprogrammet. En närmare redogörelse för utredningens utlåtande har intagits å sid. 147—148 i propositionen.

Med anledning av militära byggnadsutredningens utlåtande har *marinförvaltningen* i skrivelse den 1 juni 1943 närmare motiverat sitt förslag och därvid vidhållit behovet av det äskade beloppet av 265,000 kronor.

För egen del har *departementschefen* i ärendet anfört följande.

Det synes mig anmärkningsvärt, att marinförvaltningen vid uppgörande av byggnadsprogram och kostnadsberäkningar för de nu i huvudsak färdigställda förrådsbyggnaderna på denna plats icke räknat med anläggande eller förbättrande av tillfartsvägar till byggnaderna, vilka av luftskyddsskäl utspjritts över ett tämligen stort område. Enligt vad jag inhämtat äro nu befintliga vägar delvis i sådant skick, att förråden icke kunna utnyttjas för avsett ändamål. Det hade jämväl varit naturligt, om man vid projektens utarbetande beaktat frågan om förrådens bevakning och sålunda beräknat medel för erforderliga stängsel och vaktlokaler. Då så icke skett och det är angeläget, att förråden snarast möjligt kunna tagas i bruk, finner jag mig nödsakad att nu upptaga ärendet till behandling.

Den personal, som kommer att vara sysselsatt med vård och översyn av materiel som skall förvaras i förråden, måste äga tillgång till uppvärmd lokal. Då lämplig sådan icke finnes inom området, blir det nödvändigt att uppföra en eller flera värmestugor. Med hänsyn till områdets utsträckning och byggnadernas spridning inom detsamma torde det vara tidsbesparande och i längden ekonomiskt att i enlighet med marinförvaltningens förslag uppföra tre värmestugor.

Det område där förråden uppförts genomskäres av en landsväg, som är öppen för allmän trafik. Området användes av stadsborna i viss utsträckning som rekreationsområde och för bär- och svampplockning samt tjänar även som övningsområde för närliggande militära förband. Under dessa omständigheter böra extra anordningar för bevakning och skydd av materielen vidtagas för att hindra skadegörelse eller obehörig verksamhet. Önskvärt hade varit, om redan nu kunnat framläggas förslag rörande bevakningens ordnande. Då det emellertid under nu rådande förhållanden torde vara erforderligt med militär bevakning, har jag intet att erinra mot att för vaktpersonalen uppföres en barack för omkring 15,000 kronor. Jag utgår därvid från att baracken, om behov av densamma icke skulle föreligga vid bevakningstjänstens slutliga ordnande, skall kunna, eventuellt efter flyttning, utnyttjas för annat ändamål.

I likhet med marinförvaltningen anser jag det nödvändigt att stängsel anordnas. Mot kostnaden härför synes ingen erinran vara att rikta.

För uppförande av en bostad för tillsynsmannen har marinförvaltningen beräknat en kostnad av 35,000 kronor, under det militära byggnadsutredningen hållit före, att omkring 25,000 kronor borde räcka. Då marinförvaltningens beräkning grundar sig på anbud och då det synes angeläget att bostaden upp-

föres i enlighet med eljest tillämpad standard, får jag tillstyrka marinförvaltningens förslag.

Beträffande kostnaderna för anordningar för elektrisk anläggning och kraftförsörjning synes icke någon erinran vara att göra, varför jag även härutinnan tillstyrker marinförvaltningens förslag. Av de för ändamålet beräknade medlen torde, i anslutning till vad militära byggnadsutredningen anför, 14,000 kronor, avseende anslutningsavgift för den elektriska kraftförsörjningen, böra bestridas från vederbörligt omkostnadsanslag.

Marinförvaltningen har föreslagit anordnande av sju brunnar för färskvatten förutom en vid tillsynsmannens bostad. Ehuru jag finner det tveksamt, om så många nya brunnar skola behöva anläggas, beräknar jag för närvarande medel för ändamålet i enlighet med marinförvaltningens förslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter ytterligare utredning fatta slutlig ståndpunkt till frågan.

Vägar, lämpade för de delvis mycket tunga transporter, som komma att äga rum till och från förråden, äro såsom redan anförts nödvändiga. Då marinförvaltningens kostnadsberäkning härför lämnats utan erinran av byggnadsutredningen, får jag tillstyrka, att det föreslagna beloppet utgår för ändamålet.

Vad slutligen beträffar det för maskeringsåtgärder äskade beloppet avser detta, enligt vad jag inhämtat, ommålning av vissa tak, vilka erhållit en ur luftskyddssynpunkt olämplig färg. Det synes vid sådant förhållande riktigtast, att medel för ändamålet beräknas i detta sammanhang.

De sammanlagda kostnaderna för här berörda åtgärder torde på grundval av marinförvaltningens kalkyler kunna enligt prisläget den 1 juli 1943 uppskattas till omkring 250,000 kronor. Enär arbetena hänföra sig till ett äldre byggnadsföretag, torde kostnaderna härför icke böra medräknas i den för marinen för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen, varför för ändamålet torde böra äskas ett särskilt investeringsanslag.

I likhet med departementschefen finner utskottet anmärkningsvärt, att marinförvaltningens utredning vid framläggandet av det ursprungliga byggnadsprogrammet varit så bristfällig, att det numera visat sig erforderligt med ytterligare avsevärd medelsanvisning för förrådsanläggningarna. Utskottet finner angeläget, att Kungl. Maj:t underkastar det nu föreliggande förslaget ytterligare granskning, innan medlen ställas till marinförvaltningens förfogande. Därvid synes utskottet särskilt böra övervägas, huruvida icke i anslutning till vad 1940 års militära byggnadsutredning anför, antalet brunnar kan begränsas i förhållande till marinförvaltningens förslag och den för tillsynsmannen avsedda tjänstebostaden kan erhållas till lägre kostnad än som beräknats av marinförvaltningen.

Utskottet har dock funnit sig böra tillstyrka, att riksdagen nu anvisar det av Kungl. Maj:t för ändamålet äskade anslaget och får alltså hemställa,

att riksdagen må till *Vissa byggnads- och anläggningsarbeten invid Karlskrona* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 250,000 kronor.

25:o) **Bestridande av på marinen belöpande kostnader för inköp av Berga egendom invid Hårsfjärden.** Beträffande Kungl. Maj:ts framställning om anslag till ifrågavarande ändamål (punkt 10) kommer utskottet att framdeles under riksdagen avgiva utlåtande, vilket härmed

anmäles.

Utskottet.

Fonden för förlag till statsverket.

26:o) **Rörelsekapital för krigsmaterielverket. Rörelsekapital för försvarets fabriksstyrelse.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 11, sid. 158—166) att dels å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa till Rörelsekapital för krigsmaterielverket ett investeringsanslag av 75,000,000 kronor samt till Rörelsekapital för försvarets fabriksstyrelse ett investeringsanslag av 20,000,000 kronor,

dels ock bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att för beredande, på sätt av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 oktober 1943 förordats, av ytterligare rörelsekapital åt försvarets fabriksstyrelse tillhandahålla sagda styrelse en rörlig kredit av 20,000,000 kronor.

Statens krigsmaterielnämnd, som under benämningen statens ammunitionsnämnd inrättades genom beslut den 21 mars 1940, hade till uppgift att anskaffa ammunition för försvarsväsendet och efter hand även viss annan krigsmateriel. Den bildade ett centralt inköpsorgan för armé-, marin- och flygförvaltningarna. Försvarsväsendets verkstadsnämnd, som inrättades genom beslut den 24 maj 1940, fick till uppgift att direkt under Kungl. Maj:t i tekniskt och ekonomiskt avseende handhava driften vid vissa försvarsväsendet tillhörande fabriker och anstalter.

Både verkstadsnämnden och krigsmaterielnämnden ha varit att anse såsom för beredskapstiden provisoriskt inrättade organ.

Genom beslut av 1943 års riksdag ha dessa myndigheter med i princip oförändrade arbetsuppgifter från och med den 1 juli 1943 ombildats till permanenta organ, krigsmaterielnämnden med benämningen krigsmaterielverket och verkstadsnämnden med benämningen försvarets fabriksstyrelse. Från och med budgetåret 1944/45 skola enligt samma beslut fabriksstyrelsens tillgångar, skulder, inkomster och utgifter redovisas över en särskild kapitalfond, försvarets fabriksfond.

Det redovisningstekniska förhållandet mellan arméförvaltningen och nämnda organ har gjorts till föremål för erinringar från riksräkenskapsverkets sida. Arméförvaltningen har i boksluten för budgetåren 1940/41 och 1941/42 upptagit två förskottskonton, benämnda »Statens ammunitionsnämnd: rörelsen» och »Försvarsväsendets verkstadsnämnd: verkstadsnämndens rörelse», å vilka utestått oredovisade betydande belopp, för budgetåret 1940/41 tillhoppa inemot 127 miljoner kronor och för 1941/42 omkring 122.5 miljoner kronor. Riksräkenskapsverket har framhållit, att för dessa poster i redovisningen bort angivas, till vilka anslag eller undertitlar å anslag medlen vore att hänföra, och att det vore i hög grad olämpligt att belopp av angiven storleksordning icke blivit i vederbörlig ordning redovisade mot anslag.

Arméförvaltningens civila departement har funnit stora svårigheter föreligga att verkställa den av riksräkenskapsverket påfordrade redovisningen. De å förskottskonto upptagna beloppen hade kommit att stiga till så av-

sevärda belopp av den anledningen, att lång tid förflutit mellan fakturering och förvaltningsmyndighetens likvid. Denna tidsutdräkt vore beroende på det stora antalet räkningar och gällande bestämmelser att räkningarna icke finge likvideras förrän de försetts med besiktning- och uppbördsbevis. En möjlig utväg att råda bot på de av riksräkenskapsverket påtalade bristerna vore att å kapitalbudgeten anvisa rörelsekapital för nämnderna. Därmed förenade fördelar syntes civila departementet dock icke så påtagliga, att åtgärder i denna riktning kunde anses motiverade.

I skrivelse den 3 mars 1943 hemställde sedermera riksräkenskapsverket, att erforderliga rörelsemedel måtte ställas till verkstadsnämndens och krigsmaterielnämndens förfogande. På grund härav uppdrog departementschefen den 17 april 1943 åt generaldirektören Erik Stridsberg att verkställa undersökning rörande de i riksräkenskapsverkets skrivelse berörda betalningstransaktionerna mellan arméförvaltningen, angivna båda nämnder och olika materialleverantörer samt att avgiva berättelse om vad därvid framkommit samt förslag angående sättet att tillgodose behovet av rörelsemedel för ifrågakvarande ändamål.

I skrivelse den 4 juni 1943 har *generaldirektören Stridsberg* förordat, att fabriksstyrelsen erhåller ett under fonden för förlag till statsverket anvisat rörelsekapital å 20 miljoner kronor samt en rörlig kredit hos riksgäldskontoret å likaledes 20 miljoner kronor, vilken utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande icke må tagas i anspråk under annan tid än då förskottsstat är satt i kraft, samt att krigsmaterielverket erhåller ett rörelsekapital av sammanlagt 75 miljoner kronor, varvid bör föreskrivas, att värdet av inköpta råvaror icke vid någon tidpunkt må överstiga 50 procent av ineliggande beställningar ävensom beställningar, som väntas komma att utläggas på grund av till förfogande ställda anslag.

I sin skrivelse har utredningsmannen till en början lämnat en redogörelse för det betalningsförfarande, som hittills kommit till användning mellan de ifrågakvarande myndigheterna, vilken redogörelse i huvudsak intagits i propositionen å sid. 159 och 160.

Utredningsmannen har funnit starka skäl tala för en ändring av principerna för nämndernas medelsförsörjning. Härvid syntes olika vägar stå öppna. Sålunda kunde tänkas ett system med förskottslikvider till nämnderna i samband med beställningarna, vilka förskottslikvider omedelbart skulle kunna redovisas på vederbörligt anslag (förskottsänvisning). Detta system renodlat skulle emellertid bereda vissa svårigheter att till bestämda anslag hänföra materialanskaffningar, som vore gemensamma för de tre försvarsgrenarna eller avsåge olika anslag inom en försvarsgren, vartill komme, att krigsmaterielverkets och fabriksstyrelsens behov av medel för inköp av råvaror, som för tillverkningarnas fortlöpande bedrivande kunde behöva lagerhållas, icke bleve tillgodosett. Vidare kunde tänkas ett system, där rörelsekapital ställdes till förfogande i så stor utsträckning, att verket respektive styrelsen förmådde bedriva rörelsen med anlåtande av allenast dessa medel utan att behöva tillskott från beställaren, förrän den bestämda varan tillverkats och

levererats. Rörelsekapital av betydande storleksordning skulle emellertid därvid erfordras och vissa svårigheter i redovisningshänseende uppstå. Det syntes icke uteslutet att kunna ernå en lämplig lösning genom en kombination av dessa båda system. Vid upprättandet av sitt förslag hade utredningsmannen tagit särskild hänsyn till de strävanden att undvika förskott vid sidan av budgeten, som präglat senare års budgetsystem och som föranlett att rörelsemedel av nu ifrågavarande karaktär — d. v. s. medel för statlig verksamhet för vilka kostnaderna sedermera skulle täckas från anslag å riksstaten — brukat preliminärt täckas genom rörelsemedel, som anvisats från fonden för förslag till statsverket.

En närmare redogörelse för utredningsmannens förslag har intagits å sid. 161—163 i propositionen.

I avgivna utlåtanden hava *arméförvaltningens tyg- och civila departement, marin- och flygförvaltningarna, riksräkenskapsverket, krigsmaterielverket, fabriksstyrelsen* och *fullmäktige i riksgäldskontoret* i allt väsentligt tillstyrkt utredningsmannens förslag.

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört följande.

Den hittillsvarande ordningen för reglering av likvider för beställningar, utlagda eller effektuerade av krigsmaterielverket (statens ammunitionsnämnd, statens krigsmaterielnämnd) och försvarets fabriksstyrelse (försvarsväsendets verkstadsnämnd), synes omöjliggöra en jämsides med betalningstransaktionerna löpande redovisning av utgifterna och avsevärt försvåra överblicken över betalningsläget även beträffande beställningar, som ligga relativt långt tillbaka i tiden. De nuvarande formerna för dessa myndigheters medelsförsörjning kunna därför icke sägas vara tillfredsställande. Särskilt under den första tiden av ammunitionsnämndens och verkstadsnämndens verksamhet ha de ogynnsamma verkningarna framträtt i form av medelsdispositioner från nämndernas sida, för vilka formella förutsättningar icke förelegat men vilka möjliggjorts genom tillgången på likvida medel i form av förskott till nämnderna från arméförvaltningen för andra ändamål. I icke så få fall ha dylika medelsdispositioner fått i efterhand regleras genom äskanden hos riksdagen av särskilda anslag. Det ligger i sakens natur, att medelsdispositioner av denna art icke få förekomma och att åtgärder böra vidtagas för att åstadkomma en även ur denna synpunkt mera tillfredsställande form för reglering av de ekonomiska mellanhavandena mellan ifrågavarande statsorgan. I och med ombildningen från och med den 1 juli 1943 av krigsmaterielnämnden och verkstadsnämnden till permanenta och fast organiserade statliga verk ha möjligheterna härför väsentligt ökat. Utan auvisande av särskilt förlagskapital för krigsmaterielverket och fabriksstyrelsen torde det dock vara praktiskt taget ogörligt att åvägabringa ett nöjaktigt avräkningssystem.

Det av utredningsmannen i sistnämnda hänseende framlagda förslaget anknyter delvis till principerna för den medelsanvisning för viss förrådshållning av byggnadsmateriel, som för budgetåret 1942/43 skett under fonden för förslag till statsverket (propositionen 1943: 2, riksdagens skrivelse nr 25). Fabriksstyrelsens och krigsmaterielverkets behov av rörelsekapital förutsattes sålunda skola bliva föremål för anslagsmässig reglering. Härutöver förordar emellertid utredningsmannen jämväl tillhandahållande i viss omfattning av rörlig kredit genom riksgäldskontorets försorg.

Storleken av det erforderliga rörelsekapitalet har beräknats för fabriksstyrelsen till 20 miljoner kronor under normala förhållanden och 40 miljoner kronor under rådande beredskap samt för krigsmaterielverket till 75

miljoner kronor, allt under förutsättning att förskottslikvider i viss utsträckning erläggas av de militära förvaltningarna i samband med beställningar av större omfattning. Enligt utredningsmannens förslag skulle fabriksstyrelsen erhålla ett under fonden för förslag till statsverket anvisat rörelsekapital å 20 miljoner kronor samt en rörlig kredit hos riksgäldskontoret å likaledes 20 miljoner kronor, vilken utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande icke finge tagas i anspråk under annan tid än då förskottsstat är satt i kraft, samt krigsmaterielverket erhålla ett rörelsekapital av sammanlagt 75 miljoner kronor, varvid borde föreskrivas, att värdet av inköpta råvaror icke vid någon tidpunkt finge överstiga 50 procent av ineliggande beställningar ävensom beställningar, som väntas komma att utläggas på grund av till förfogande ställda anslag. Vidare har utredningsmannen framlagt vissa förslag rörande formerna för likvideringen av genom fabriksstyrelsen och krigsmaterielverket utlagda eller effektuerade beställningar, allt i syfte att förhindra anslagsöverskridanden.

De sålunda framlagda förslagen, vilka i allt väsentligt biträtts av de hörda myndigheterna, finner jag mig kunna förorda. Därest rörelsekapitalet begränsas på sätt förslaget innebär, torde det icke kunna undvikas, att förskottslikvider måste av de militära förvaltningarna erläggas i samband med beställningar av större omfattning. Jag vill emellertid framhålla, att så endast undantagsvis bör ske och att frågor av denna art lämpligen böra, i varje fall tills vidare, underställas Kungl. Maj:ts prövning. Ehuru det ur redovisningssynpunkt varit att föredraga, om den nya ordningen kunnat tillämpas med början vid ett budgetårsskifte, finner jag mig med hänsyn till önskvärdheten av att de nuvarande likvidförhållandena med det snaraste avvecklas böra föreslå, att övergången sker den 1 januari 1944.

I likhet med utredningsmannen förutsätter jag, att krediten i riksgäldskontoret skall löpa med ränta till den del den tages i anspråk samt utgår från att denna ränta bestämmas av fullmäktige i riksgäldskontoret efter samråd med fabriksstyrelsen med hänsyn till förhållandena å penningmarknaden. I vad avser rätt för riksgäldskontoret att tillhandahålla ifrågavarande kredit torde riksdagens bemyndigande böra inhämtas. Härförutom torde av riksdagen böra å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår åskas anslag till rörelsekapital åt krigsmaterielverket med 75 miljoner kronor och åt fabriksstyrelsen med 20 miljoner kronor. Erforderliga bestämmelser i ämnet torde få meddelas efter närmare övervägande av de i yttrandena anförda ändringsförslagen, varförutom jag förutsätter, att riksräkenskapsverket kommer att uppmärksammat följa de erfarenheter, som ernås under de nya reglernas tillämpning.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot det föreslagna sättet att ställa rörelsekapital till förfogande för krigsmaterielverket och försvarets fabriksstyrelse eller mot vad departementschefen i samband därmed anför.

Utskottet.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må

a) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa

till *Rörelsekapital för krigsmaterielverket* ett investeringsanslag av 75,000,000 kronor samt

till *Rörelsekapital för försvarets fabriksstyrelse* ett investeringsanslag av 20,000,000 kronor,

b) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att för beredande, på sätt av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 oktober 1943 förordats, av ytterligare rörelsekapital åt försvarets fabriksstyrelse tillhandahålla sagda styrelse en rörlig kredit av 20,000,000 kronor.

Stockholm den 19 november 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Lindström, Andrén, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Gustaf Iwar Anderson, Gullström, Ekströmer, Johan Eric Ericson, Ohlin* och *Persson* i Skabersjö; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Danielsson, Ward, Isacsson, Persson* i Tidaholm, *Mårtensson, Lindholm, Lundberg* i Hälsingborg, *Pettersson* i Dahl, *Åkerström* och *Eriksson* i Frägsta.
